

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ АПК: ПРИВАБЛИВІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ

Розглянуто механізми підтримки і стимулювання інноваційного розвитку аграрної сфери

Аграрний сектор посідає одне з провідних місць в економіці України. Тут зосереджено більше 10 % основних фондів, п'ята частина працюючих, формується основна маса продовольчих ресурсів та забезпечується майже три чверті роздрібного товарообігу. На селі проживає близько третини населення України, яке займається переважно сільськогосподарською діяльністю.

В Україні закладено основи приватного господарювання в аграрному секторі економіки, реорганізовано колективні сільгоспідприємства у нові формування, введено механізм кредитної підтримки товаровиробників, послаблено податкове навантаження, здійснюється реалізація ряду державних програм.

У сфері агропромислового виробництва створено необхідні умови для залучення інвестицій за такими основними пріоритетними напрямками:

– нарощування обсягів виробництва м'яса, зокрема м'яса птиці і свинини, створення додаткових потужностей його переробки в сільській місцевості. Збільшення вилову риби, особливо, вирощеної у внутрішніх водоймах та будівництво риболовецьких суден.

– виробництво нетрадиційних відновлювальних енергоносіїв біологічного походження (біоетанол, біодизель);

– запровадження ресурсоощадних технологій вирощування сільгоспкультур, які б сприяли докорінному поліпшенню ґрунтів та збереженню їх родючості, органічне землеробство;

– розвиток інфраструктури аграрного ринку;

– покращання соціальної інфраструктури села та розвиток сільських територій.

Виважена зовнішньоторгівельна політика сприяла тому, що зовнішня торгівля сільськогосподарською та харчовою продукцією постійно розширюється, а експорт зростає швидше, ніж імпорт.

В Україні послідовно поліпшується система маркетингу. Це включає розвиток інфраструктури ринку (товарні біржі, торгові будинки, інформаційні системи). Ми значно наблизилися до вступу у Світову організацію торгівлі, послідовно впроваджуючи її вимоги.

Загалом простежуються тенденції до збільшення іноземних інвестицій, однак їх обсяги та темпи залучення не відповідають потребам АПК.

Найбільш пріоритетними і одночасно прибутковими сферами для іноземного інвестування є:

– створення інфраструктури по реалізації продукції агропромислового комплексу;

– надання виробничих послуг сільськогосподарським та іншим агропромисловим підприємствам.

– впровадження високопродуктивних технологій вирощування сільськогосподарських культур та утримання худоби і птиці, органічне землеробство;

– оновлення та модернізація на базі нових технологій підприємств переробної і харчової промисловості, а також тих, що займаються заготівлею та зберіганням зерна та іншої сільськогосподарської продукції;

– створення потужностей та сировинної бази для виробництва тари і пакувальних матеріалів;

– розвиток сільськогосподарського машинобудування та виробництво обладнання для масложирової, м'ясо-молочної, борошномельно-круп'яної та хлібопекарської промисловості;

– налагодження випуску ефективних хімічних засобів захисту сільськогосподарських рослин і ветеринарних препаратів;

Аграрна політика Уряду в середньостроковій перспективі буде спрямована на стійкий розвиток агропромислового комплексу на інноваційній основі, забезпечення продовольчої безпеки країни, утвердження повноцінного ринку землі, розвиток ринкової інфраструктури, нарощування експортного потенціалу, застосування узгоджених з нормами СОТ механізмів захисту національного аграрного ринку, створення умов для повноцінного розвитку села.

Агропромисловий комплекс України нині потребує значних інвестиційних надходжень. За розрахунками Інституту аграрної економіки УААН, для відновлення аграрного інвестиційного процесу потрібні інвестиції, еквівалентні 150 млрд. дол. США. Останнім часом широко дискутується питання про пріоритетність тих чи інших джерел інвестування галузі. В умовах коли обсяги внутрішніх капіталовкладень різко зменшились, а дійовий механізм нагромадження внутрішніх інвестиційних ресурсів відсутній, логічним є висновок про необхідність активізації інвестиційних процесів в агробізнесі за рахунок зовнішніх джерел, хоча вони не відіграють і не повинні відігравати вирішальну роль у розвитку агропромислового виробництва [1].

В інвестиційній діяльності сформувалася негативна взаємозалежність: недоінвестування посилює спад виробництва, а це, у свою чергу, зумовлює зниження інвестиційних можливостей суб'єктів господарювання і держави. Така тенденція повністю підтверджується щорічним скороченням обсягів централізованого і децентралізованого фінансування та освоєння капіталовкладень.

Актуальною проблемою реалізації інвестиційної політики є технічна модернізація сільськогосподарського виробництва. Однак в умовах поліпшення загальної ситуації у сільському господарстві рівень технічного оснащення сільськогосподарських підприємств погіршується. З року в рік кількість техніки, потрібної для виконання основних

технологічних операцій, зменшується. Питома вага техніки, що відпрацювала свій фізичний ресурс, збільшується.

У зв'язку із щорічним зменшенням кількісного складу машинно-тракторного парку та його балансової вартості у сільськогосподарських підприємств зменшуються можливості власних традиційних джерел оновлення та поповнення машинно-технологічного парку (таких, як амортизаційний фонд та прибуток).

Основна проблема технічного оновлення – кошти. Всього для відновлення машинно-тракторного парку у повному обсязі необхідні капіталовкладення у розмірі 50 млрд.грн.

Новою формою інвестування аграрного сектора, зокрема придбання техніки, є впровадження фінансового лізингу. Завдяки лізингу сільськогосподарські товаровиробники мають можливість отримати для виробництва вкрай необхідні машини і обладнання без одночасної оплати їх вартості та мобілізації власних коштів для купівлі, а лізингові платежі проводити в період експлуатації цієї техніки, тобто за рахунок економічного ефекту, отриманого від використання нової техніки. Лізингоодержувач отримує доступ до ринкової інформації і сам робить вибір характеристик і марок машин, користується гарантією заводу та іншими правами; спирається на підтримку лізингодавача при вирішенні проблем технічного обслуговування машин, страхування, гарантійних прав тощо.

Однак за браком відповідної застави та зважаючи на сезонність та ризикованість сільськогосподарського виробництва банки не зможуть найближчим часом забезпечити аграрний сектор довгостроковими кредитами у таких обсягах. На допомогу може прийти фінансовий лізинг, який є одним із доступних та ефективних способів фінансування придбання сільськогосподарської техніки. У розвинутих країнах до 50% капіталовкладень здійснюється за рахунок лізингових операцій. В Україні поки що не використовуються повною мірою можливості цього фінансового інструменту.

Темпи розвитку лізингу в Україні незначні. До проблеми низької платоспроможності додається ще проблема нерівних умов для

суб'єктів ринку лізингових послуг. Це дає змогу знижувати розмір лізингових платежів на ставку банківського кредитування.

Необхідно створити відповідні умови, щоб у найближчі роки активізувати лізингові відносини в аграрному секторі. Одночасно треба створити фундамент для нормальної конкуренції на ринку лізингових послуг, домогтися, щоб лізинг став не способом «проїдання» коштів, а ефективним механізмом технічного переоснащення сільськогосподарського виробництва.

Заслужують на увагу пропозиції, що передбачають поступовий відхід від використання бюджетних коштів на закупівлю техніки та її передачу сільгоспвиробникам. Натомість доцільно розширити дію існуючого порядку використання бюджетних коштів на часткову компенсацію вартості складної техніки, на операції з придбання сільськогосподарської техніки за договорами фінансового лізингу, укладеними між сільгоспвиробниками та приватними лізинговими компаніями, створеними при банках або при заводах-виробниках. При цьому слід передбачити компенсацію до 40% лише тієї суми, що відшкодовує вартість техніки без врахування інших складових лізингового платежу. При сплаті сільськогосподарським підприємством авансу та часткової компенсації база нарахування лізингових платежів буде значно менша і для лізингоотримувача більш прийнятною. Цей захід дозволить залучити значний обсяг приватного капіталу в аграрний сектор на довгостроковій основі.

Однак навіть найефективніші механізми стимулювання внутрішніх інвестицій, їх державна підтримка можуть забезпечити невеликі обсяги внутрішніх інвестицій. Вони обмежені бюджетними можливостями підтримки та фінансовими ресурсами підприємств, які можуть бути спрямовані на інвестиційні цілі (орієнтовно 3-5 млрд.грн щороку на період до 2010 р.). Таким чином, внутрішній ринок інвестиційної підтримки слід підсилити залученням прямих іноземних інвестицій.

На сьогоднішній день попит внутрішнього ринку на іноземні інвестиції досить високий. Потреба в іноземних інвестиціях становить понад 40 млрд. дол. США, зокрема у сферу АПК – близько 7,5 млрд.дол.

Масштаб інвестиційної проблеми у сільському господарстві свідчить, що її вирішення важке, але це надзвичайно важливе завдання державної ваги. Зволікання з вирішенням інвестиційної проблеми у сільському господарстві може призвести до майже повної втрати технічного потенціалу галузі.

Інвестиційну проблему у сільському господарстві, незважаючи на її масштабність, можна вирішити. Для цього не потрібні прямі державні інвестиції у великих обсягах і мета яких полягає в забезпеченні реалізації обмежених державних пріоритетів у галузі: підтримка селекції у насінництві і тваринництві, захист навколишнього природного середовища, розвиток окремих напрямів соціальної сфери села, мережі сільських доріг тощо. Важливіше відрегулювати економічні відносини у державі таким чином, щоб вони забезпечували еквівалентний обмін між сільським господарством й іншими галузями і сферами економіки, встановити методами економічного регулювання економічно обґрунтовані і взаємовигідні ціни на інвестиційні ресурси, а через 1 механізми розподільних відносин забезпечити однакову прибутковість виробництва у різних галузях і продуктивних підкомплексах АПК [3].

Одним із головних складових компонентів створення привабливого інвестиційного клімату в АПК є обмеження негативного втручання органів виконавчої влади у функціонування аграрного сектора. Проведення органами виконавчої влади вивіреної політики щодо створення сприятливого інвестиційного середовища гарантуватиме надходження додаткових інвестицій в агропромисловий комплекс.

З метою залучення коштів іноземних інвесторів в аграрний сектор економіки у 2003-2011 роках передбачається: розширити коло спеціальних економічних зон і територій пріоритетного розвитку з метою

інвестиційного розвитку агропромислового виробництва; враховуючи традиційно низьку привабливість аграрного сектора економіки для іноземних інвесторів, розробити і впровадити механізми їх залучення з одночасним вирішенням питань володіння, користування і розпорядження землею; підвищення гарантій і прав інвесторів, зокрема й іноземних; налагодити автоматизовану інформаційну систему для забезпечення оперативного пошуку партнерів у сфері іноземного інвестування, належного режиму консультаційного обслуговування з питань права, фінансування та страхування; створити державний реєстр іноземних інвесторів та банк даних про об'єкти іноземного інвестування.

Для створення прозорих умов вільного обігу капіталу будуть здійснені заходи щодо: забезпечення прозорості прийняття рішень центральними та місцевими органами виконавчої влади; поширення практики публічних обговорень проектів нормативно-правових актів з питань інвестиційної діяльності; удосконалення механізмів фінансового оздоровлення підприємств; відбору інвестиційних проектів з державними інвестиціями на конкурентних засадах; стимулювання діяльності та страхування інвестиційних ризиків; створення банків даних про інвестиційні проекти та потенційних інвесторів; розвитку мережі аудиторських і консалтингових підприємств; здійснення моніторингу державних та регіональних інвестиційних програм в АПК; оприлюднення результатів виконання інвестиційних програм і проектів.

Таким чином, сучасні тенденції аграрного інвестиційного процесу мають складний і переважно несприятливий характер. У зв'язку з інвестиційним спадом в аграрній сфері сформувалася і продовжує загострюватися масштабна інвестиційна проблема. Для її вирішення передусім необхідно врегулювати економічні взаємовідносини між сільським господарством та іншими галузями економіки; створити механізми кредитного забезпечення інвестиційної діяльності товаровиробників, зокрема іпотеки; сприяти

залученню у сільське господарство інвестицій з інших галузей, насамперед переробної промисловості АПК; ввести в дію механізми підтримки і стимулювання інноваційного розвитку аграрної сфери; реалізувати інші заходи, передбачені указами Президента України з інвестиційних питань. Вирішення інвестиційної проблеми – життєво важлива і необхідна умова як для сільського господарства, так і для держави в цілому.

Головна вада сучасного українського сільського господарства виявляється у його неконкурентоспроможності, що є наслідком перетворення колись потужного індустріалізованого сільськогосподарського виробництва на окремі малопотужні та недостатньо механізовані господарства.

Список використаної літератури:

1. *Гайдуцький А.П.* Продовольча проблема в умовах глобалізації та залучення іноземних інвестицій у світове сільське господарство // Економіка АПК. – 2004. – №9. – С. 50-58.
2. Європейське майбутнє – у поглибленні відносин з НАТО // Урядовий кур'єр. – 24 лютого 2005 року. – С. 2.
3. *Кириленко З.Є.* Деякі аспекти державної інвестиційної політики на прикладі АПК України // Вісник аграрної науки. – 2003. – № 10. – С. 78-80.
4. *Вітков М.С.* Розвиток інвестиційної політики в сільському господарстві України // Економіка АПК. – 2005. – № 1. – С. 54-57.

КИЦЕНКО Віталій Петрович – аспірант заочного навчання кафедри світового сільського господарства та ЗЕД Національного аграрного університету